

PULMAN-XT Projesi ve Türk Kütüphaneciliğine Etkileri*

Bülent YILMAZ**

Didar BAYIR***

Giriş

Son dönemlerde, özellikle iletişim ve enformasyon teknolojilerindeki hızlı değişim ile küreselleşme eğilimi, kütüphane ve enformasyon hizmetlerinde geleceğe hazırlanmak için uluslararası işbirliği çabalarını zorunlu duruma getirmeye başlamıştır. Dünyada yaşanan teknolojik ve bilimsel rekabet, iddialı bir topluluk olarak Avrupa ülkelerini bu konuda ortak projeler üretmeye zorlamaktadır. Avrupa Birliği'nin (AB) Çerçeve Programları, bilimsel ve teknolojik rekabette, üstünlük sağlamanın altyapısal koşullarını oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. PULMAN (İleri Ağları Hareketlendiren Halk Kütüphaneleri- Public Libraries Mobilising Advanced Networks) Projesi'nin, çarpıcı teknolojik değişim, bilimsel ve teknolojik rekabet ve geleceği yakalama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Bu çalışmada, PULMAN-XT Projesi hakkında kısaca bilgi verilerek, Projenin Türk kütüphaneciliğine ve Türkiye'deki halk kütüphanelerine yansımaları değerlendirilecektir.

PULMAN-XT Projesi

PULMAN Projesi, e-Avrupa sürecini gerçekleştirmede halk kütüphaneleri, müzeler ve arşivlerin potansiyel rollerini güçlendirmek için AB'nin üye ve aday üye ülkeleri arasında oluşturulmuş bir işbirliği projesidir. Proje, 2001 Mayıs ayında başlamış olup, Avrupa Komisyonu'nun 5. Çerçeve Programı içinde yer almıştır.

* Dünya Kütüphane ve Bilgi Kongresi 69. IFLA Genel Konferansı ve Konseyi'nde (1-9 Ağustos 2003-Berlin) sunulan bildirinin gözden geçirilmiş metnidir.

** Doç. Dr. Bülent Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesidir. E-posta: byilmaz@hacettepe.edu.tr

*** Didar Bayır, Koç Üniversitesi Suna Kırac Kütüphanesi Müdürü ve TKD İstanbul Şubesi Başkanı'dır. E-posta: dbayir@ku.edu.tr

Projenin amacı, “dijital çağa girmiş Avrupa’nın e-Avrupa olarak belirlenen geleceğine yönelik anahtar politikaların gerçekleştirilmesinde rol oynayabilecek halk kütüphaneleri, arşivler ve müzelerin yaratılması” olarak belirtilmiştir (PULMAN 2002:2). Ayrıca, Proje ile, halk kütüphaneleri, arşivler ve müzelerin bu yeni rolleri için verimliliklerini artırmak da hedeflenmiştir.

PULMAN Projesi, Avrupa Komisyonu’nun 10 Nisan 2002 tarihli kararı ile AB üyesi olmayan Avrupa ülkelerini içine alacak biçimde PULMAN-XT (PULMAN Extended) adıyla yeni bir proje çerçevesinde genişletilmiştir. Proje süresi 15 Haziran 2002-14 Ağustos 2003 tarihleri arasında 14 ayı kapsamıştır. Projeye tam üye olarak Türkiye ve Rusya seçilmişlerdir. PULMAN-XT Projesi’ne koordinatörlük düzeyinde temsil edilerek katılan ülkeler şunlar olmuştur: Arnavutluk, Beyaz Rusya, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Moldova, Karadağ, Moldova, Yugoslavya ve Ukrayna. PULMAN-XT Projesi’nin amacı; Avrupa içinde ve Avrupa’ya komşu ülkelerde halk kütüphaneleri ile yerel ve bölgesel düzeydeki kültürel kurumlar arasında dijital hizmetlerdeki iyi uygulamaları desteklemek ve artırmak olarak belirlenmiştir.

PULMAN-XT Projesine katılan ülkelerin yükümlülükleri şunlardır:

- PULMAN İlkeler El Kitabı’nı o ülke diline çevirmek,
- Proje ile ilgili bir ulusal çalıştay düzenlemek,
- Politikacı, bürokrat ve yöneticiler arasında destek aramak,
- 13-14 Mart 2003 tarihinde Portekiz-Oerias’da düzenlenen PULMAN Politika Konferansı’na en üst politik düzeyde katılımı sağlamak,
- Bu toplantıda yayımlanan Oerias Bildirgesi’ni ülke diline çevirmek,
- Finlandiya, Yunanistan ve Letonya’da düzenlenen seminerlere katılmak,
- Üyeler arasındaki “mentoring” ve “kardeş kütüphane” etkinliklerini yerine getirmek.

PULMAN ve PULMAN-XT Projeleri için bir web sayfası da oluşturulmuş (www.pulmanweb.org.tr) ve belirli aralıklarla *PULMAN Express* adıyla bir haber bülteni çıkarılmıştır.

PULMAN-XT Projesi’nin Türkiye’de Uygulanması

Ulusal Komisyon ve Destek Grupları

Projeyi, Türkiye adına, resmi olarak Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) yüklenmiştir. Proje süresince bakanlık düzeyinde destek sağlamak ve bu desteği sür-

dürmek için Projeye ilişkin olarak bir *Ulusal Komisyon* kurulmuştur. Bu Komisyon'da Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürü, Kütüphaneler Genel Müdür Yardımcısı, TKD Genel Başkanı, TKD İstanbul Şubesi Başkanı ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyeleri yer almıştır. Proje ülke koordinatörlüğünü Doç. Dr. Bülent Yılmaz ile Didar Bayır üstlenmişlerdir.

Projenin başarıya ulaşması ve Proje için olumlu bir anlayış yaratılması için Türkiye'deki kütüphane ve kütüphanecilerin desteğini almak son derece önemliydi. Bu amaçla aşağıdaki kurumlardan Proje için destek istenmiş ve elde edilmiştir. Bu kurumlarla Proje süresince sıkı bir işbirliği gerçekleştirilmiştir. Desteği alınan ve işbirliği yapılan kurumlar şunlardır:

1. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü,
2. Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi,
3. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri,
4. Üniversiteler (Koç, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi),
5. Yaratıcı Kütüphane Hizmetleri Grubu,
6. Yabancı ülkelerin kültür birimleri (Goethe Enstitüsü, İngiliz Kültür Heyeti, Fransız Enstitüsü, Cervantes Enstitüsü, Amerikan Bilgi Kaynakları Merkezi)

PULMAN-XT Projesi 24-25 Haziran 2002 tarihinde Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle İstanbul'da yapılan başlangıç toplantısı ile fiilen başlatılmıştır.

PULMAN İlkeler El Kitabı'nın Çevirilmesi

PULMAN İlkeler El Kitabı kütüphane ve enformasyon hizmetlerine yönelik politika ve strateji geliştirmede politikacılara, kütüphanelerde de uygulamacılara yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış oldukça kapsamlı bir kaynaktır (bkz. www.pulmanweb.org.tr). Kaynak, Türkçeye Koç Üniversitesi'nde çalışan bir grup kütüphaneci tarafından gönüllü olarak çevrilmiştir. Kaynağın editörlüğü de, yine gönüllü olarak İngiliz Kültür Heyeti'nden Selma Aslan tarafından yapılmıştır. *İlkeler El Kitabı*'nın çevirisi Ulusal Çalıştay'dan önce bitirilmiş ve Çalıştay'da katılımcılara CD olarak dağıtılmıştır. Kitap, ayrıca, TKD ve TKD İstanbul Şubesi web sayfalarına da konmuştur. Kaynağın daha sonra çıkan 2. basımının gözden geçirme işlemleri de aynı ekip ve editör tarafından gerçekleştirilmiştir. Kaynak halen yayım için baskıdadır.

PULMAN-XT Ulusal Toplantısı

PULMAN-XT Projesi'nin temel yükümlülüklerinden birisi olan Ulusal Toplantı (Workshop) Kültür Bakanlığı, halk kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri, çeşitli kültür kurumları, müzeler, arşivler, üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinden gelen 110 katılımcı ile 16-19 Kasım 2002 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Toplantı 18 oturumda yapılmıştır. Toplantı oturumlarında *İlkeler El Kitabı*'ndaki konular ayrıntılı olarak incelenmiş ve bu konularda Türkiye'nin durumu tartışılmıştır. Her oturumda PULMAN ilkeleri Türkiye koşulları çerçevesinde de değerlendirilerek, ilke düzeyinde sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu içerikte 18 ilke belirlenmiştir. Toplantı sonucunda şu kararlar alınmıştır:

- Kültür Bakanlığı'na sunulmak üzere bir bildirge hazırlanmalıdır,
- Halk kütüphaneleri üzerine bir sempozyum düzenlenmelidir,
- Halk kütüphaneleri için acil bir eylem planı/stratejisi hazırlanmalıdır,
- Bir halk kütüphanesi yasası çıkarılmalıdır,
- Halk kütüphanecilerinin hizmetiçi eğitimleri sürdürülmelidir.

Eğitim Programları

Projede, eğitim kapsamında, dört halk kütüphanecisi Yunanistan'ın Veria Halk Kütüphanesi'nin düzenlediği seminere katılmışlardır. Üç kütüphaneci Goethe Enstitüsü ve İngiliz Kültür Heyeti'nin bursu ile İngilizce ve Almanca dil kursuna gönderilmiştir. Bir kütüphaneci ise Goethe Enstitüsü bursu ile üç aylık bir halk kütüphanesi eğitim programı için Almanya'ya gitmiştir. Yunanistan ve Almanya'ya giden kütüphaneciler dönüşlerinde çalıştıkları kurumlardaki meslektaşlarına aldıkları eğitimle ilgili seminerler vermişler ve izlenimlerini yazmışlardır.

Pilot Proje

PULMAN-XT Projesi ile özellikle Kültür Bakanlığı düzeyinde ilginin ve dikkatin halk kütüphanelerine çekileceği, bunun da bir fırsat olacağı düşüncesi ile Türkiye'nin en büyük üç ilinin (İstanbul, Ankara ve İzmir) merkez halk kütüphanelerinin PULMAN İlkeleri ışığında otomasyona geçirilmesine yönelik bir proje geliştirilmesi düşüncesi doğmuştur. Bu pilot proje ile Türkiye'deki halk kütüphanelerinin otomasyona geçişinde onlar için bir model yaratmak amaçlanmıştır. Taslağı oluşturulan Proje, Ulusal Toplantı'da bir gün boyunca tartışılmıştır. Toplantı sonunda belirlenen bir grup Pilot Proje'yi hazırlama sorumluluğunu almış-

tır. Pilot Proje, ilgili grup tarafından hazırlanmış ve Kültür Bakanlığı Müsteşarı ile Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne sunulmuştur. Kültür Bakanlığı Projeye son derece olumlu bakmıştır. Daha sonra Proje için bir sponsor listesi oluşturulmuştur. Kültür Bakanlığı'ndan bu sponsorlara erişim ve desteklerini sağlamak için kulis yapması ve referans olması istenmiştir. Ayrıca, Kültür Bakanlığı'nın bu proje için bu üç pilot kütüphaneye ödenek aktarması talep edilmiştir. Kültür Bakanlığı bu talebi uygun görmüş ve ilgili kütüphanelere yaklaşık 60'ar milyar TL. ödenek göndermiştir. Bu ödenek ile üç kütüphane otomasyon altyapı ve diğer eksiklerini giderecek bütçeyi sağlamıştır. Proje için sponsorlarla iletişim de sürmektedir.

PULMAN-XT Projesi'nin Türk Kütüphaneciliğine Etkileri

PULMAN-XT Projesi'nin Türk kütüphaneciliği üzerine etkilerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

- Proje ile Türkiye'de halk kütüphaneleri tekrar gündeme gelmiş ve ilgi artmıştır. Çeşitli kesimlerden kişiler halk kütüphaneleriyle ilgili konuları tartışmaya başlamışlardır.
- Proje, uluslararası bir komisyonun inisiyatifi olduğundan, daha önce hiç uluslararası işbirliği tecrübesi olmayan halk kütüphanecileri için önemli bir fırsat yaratmıştır.
- Proje, Türkiye'de halk kütüphaneleri ile diğer türden kütüphaneler/kurumlar arasında işbirliği ortamı sağlamıştır.
- Resmi makamlardan halk kütüphanelerine karşı olumlu yaklaşımlar olmuştur.
- Proje'nin ana ürünü olan İlkeler El Kitabı halk kütüphaneleri için şimdye kadar yayınlanmış en önemli kaynaklardan biri olarak ortaya çıkmıştır.
- Ulusal Toplantı sırasında halk kütüphaneleri ve kütüphanecileriyle ilgili konular etraflıca tartışılmış ve temel ilkeler kabul edilmiştir.
- Bu Proje'nin içinden "Pilot Kütüphaneler Projesi" doğmuştur. Başlangıç olarak üç pilot kütüphane seçilmiştir ancak gelecekte bunların sayısının artacağına inanılmaktadır.
- Proje ile halk kütüphanecilerinin hem yurt içinde ve hem de yurt dışında, teknoloji ve yabancı dil alanındaki eğitimleri desteklenmiştir.
- Pilot Proje ile halk kütüphaneleri için proje geliştirme fikri oluşmaya başlamıştır.
- Proje ile ilgili olarak ulusal kaynaklarda ve ilgili web sitelerinde çeşitli yayınlar yapılmıştır.
- En önemlisi, kaynakların ve içeriklerinin paylaşımı açısından müze ve arşivler ile yakın işbirliğinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Karşılaşılan bir takım bürokratik güçlüklerle karşın Proje başarıyla tamamlanmıştır.

Sonuç ve Gelecek

Proje’de elde edilen sonuçlar çerçevesinde geleceğe yönelik olarak Türk halk kütüphaneleri için yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir:

- Yönetimlerinin uygun koşulların sağlanmasıyla merkezi idareden yerel otoritelere geçmesi,
- Kadrolarındaki kütüphanecilik okullarından mezun olmuş kütüphanecilerin sayılarının mutlaka artırılması,
- Gelişen teknolojiye ayak uydurabilmeleri için kadrolarında mutlaka teknik personelin yer alması,
- Personelin hizmetiçi eğitimlerine önem verilerek, bilgisayar ve yabancı dil eğitimi almalarının sağlanması,
- Kütüphanecilik okulları ile halk kütüphanecileri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi,
- Halk kütüphaneleri için stratejilerin belirlenmesi ve bir yasanın çıkarılması,
- Diğer kütüphane türleri, örneğin üniversite kütüphaneleri ile müzeler, arşivler ve yabancı kültür merkezleri gibi kurumlarla ortak çalışmaların başlatılması,
- Yaratıcı kütüphane hizmetlerinin desteklenmesi,
- Kamu ve özel sektörün desteğinin aranması,
- Politikacılardan mutlaka destek alınması,
- PULMAN-XT Projesi’nin 6. Çerçeve Programı’na taşınması (bu Türkiye’nin yine içinde bulunduğu CALIMERA Projesi ile gerçekleşmiş bulunmaktadır) gereklidir.

Sonuç olarak bu Proje ile ulusal düzeyde olduğu kadar, uluslararası düzeyde de işbirliği sağlanmış ve ortak çalışma deneyimi kazanılmıştır.

Kaynakça

PULMAN (2002). Extension proposal: preliminary dossier of information on 11 countries. Draft Ed. By Rob Davies.